

Minder voortijdig schoolverlaters

Onderzoek bij vijf mbo-instellingen

Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten

T. Eimers

R. Kennis

E. Keppels

M. Roelofs

beroesonderwijs
arbeidsmarkt

MINDER VOORTIJDIG SCHOOLVERLATERS

Minder voortijdig schoolverlaters

Onderzoek bij vijf mbo-instellingen

Regiomonitor VSV Utrecht 2013-2014

22 mei 2015

T. Eimers
R. Kennis
E. Keppels
M. Roelofs

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

T. Eimers
R. Kennis
E. Keppels
M. Roelofs

Minder voortijdig schoolverlaters. Onderzoek bij vijf mbo-instellingen.
Regiomonitor VSV Utrecht 2013-2014

ISBN 978-90-77202-84-5
NUR 840

© 2015 Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Conclusies	3
	2.1 Voorgaande meting	3
	2.2 Conclusies	4
3	Uitwerking conclusies	7
	3.1 Daling van het percentage VSV	7
	3.2 Stappen vooruit in verzuimaanpak	9
	3.3 Rendement tweedelijns ondersteuning is hoog	12
	3.4 Plus MBO goed van start, maar nog niet op orde	18
4	Beschouwing	21
	4.1 Twee sporen	21
	4.2 Aanbevelingen	25

1 Inleiding

De rapportage is de tweede in een reeks naar de aanpak van voortijdig schoolverlaten bij vijf mbo-instellingen in de regio: ROC Midden Nederland, MBO Utrecht, Grafisch Lyceum Utrecht, Nimeto en Wellant College Houten. De onderzoeken in de Regiomonitor richten zich op het zichtbaar maken van effecten op de schoolloopbaan van studenten. Primair gaat het om de vraag of studenten op school blijven, hun opleiding afmaken en minimaal een startkwalificatie behalen. Het doel van het onderzoek is om partijen informatie te bieden die kan helpen om de aanpak te verbeteren en om inzicht te geven in het geheel van de maatregelen en de effecten daarvan.

Deze rapportage

In deze rapportage worden de bevindingen gepresenteerd over het schooljaar 2013-2014. Naast deze hoofd rapportage zijn er ten behoeve van de betrokken mbo-instellingen vijf instellingsrapportages gemaakt. De voorliggende rapportage omvat de belangrijkste conclusies, een uitwerking van de conclusies en een beschouwing met aanbevelingen.

Het onderzoek bij de vijf mbo-instellingen is nu voor de tweede keer uitgevoerd. Over de eerste meting is gerapporteerd in: *Regiomonitor Utrecht Voortijdig schoolverlaten. Aanpak VSV in het mbo: onderzoek bij vijf mbo-instellingen (KBA Nijmegen, 2014)*.

Daarnaast zijn bij ROC Midden Nederland en MBO Utrecht eerder ook al vergelijkbare onderzoeken gedaan in het kader van de Regiomonitor. De Regiomonitor omvat verder ook onderzoek naar de Utrechtse School (OPDC) en de aansluiting vmbo-mbo. Zie voor alle beschikbare rapportages www.kbanijmegen.nl.

Cijfers in het onderzoek

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende soorten gegevens. Dit jaar is voornamelijk gewerkt met gegevens van de mbo-instellingen zelf, aangevuld met gegevens van DUO.

Het onderzoek beperkt zich tot jongeren van 12 tot 23 jaar. Voor een deel van de analyses kon alleen gekeken worden naar jongeren waarvan de DUO-gegevens beschikbaar zijn, namelijk degenen die ten tijde van het onderzoek woonachtig waren in de regio (RMC Utrecht en RMC Eem en Vallei).

De gegevens die door de mbo-instelling zelf zijn aangeleverd verschillen soms van aard en kwaliteit. Bestanden zijn niet altijd compleet of consistent. Door verschillende manieren van werken en registreren zijn gegevens van verschillende instellingen bovendien niet altijd goed vergelijkbaar. In de analyse is daar noodzakelijkerwijs rekening mee gehouden.

2 Conclusies

In dit hoofdstuk worden de conclusies gepresenteerd. Daaraan voorafgaand wordt kort stilgestaan bij de uitkomsten van de voorgaande meting.

2.1 Voorgaande meting

Indicatoren voor de VSV-aanpak

In het onderzoek naar de VSV-aanpak wordt gekeken naar een aantal indicatoren aan de hand waarvan het succes van de aanpak kan worden bepaald. De belangrijkste zijn uitval en VSV, de verzuimaanpak en de ondersteuning door tweede lijn. Voor een goed begrip is het van belang de begrippen uitval en VSV nader te omschrijven:

- Uitvallers zijn de studenten die ingeschreven stonden bij de mbo-instelling tijdens het schooljaar 2013-2014 en die in dat jaar zijn uitgeschreven bij de instelling, zonder een startkwalificatie te hebben behaald. Een uitvaller kan wel een mbo-niveau 1 diploma hebben gehaald.
- Voortijdig schoolverlaters zijn de uitvallers die op 1 oktober van het volgende schooljaar 2014-2015 niet stonden ingeschreven bij een vorm van erkend onderwijs. Dit is de definitie die het ministerie van OCW hanteert.

Een groot deel van de uitvallers (ofwel instellingsverlaters zonder startkwalificatie) schrijft zich het volgende schooljaar weer in op een school en wordt zo geen VSV-er. Er zijn dus altijd veel meer uitvallers dan VSV-ers. Afhankelijk van het opleidingsniveau varieert het percentage herstarters. Voor de VSV-bestrijding is niet alleen het aantal en percentage VSV-ers van belang, maar ook het aantal en percentage uitvallers. Dat kan het best worden toegelicht aan de hand van de volgende formule:

$$\text{aantal uitvallers} - \text{aantal herstarters} = \text{aantal VSV-ers}$$

De aanpak van VSV kan zich richten op vermindering van het aantal uitvallers, op verhoging van het aantal herstarters of op beide.

Conclusies voorgaande meting

De meting over het schooljaar 2012-2013 liet een aanzienlijke daling van het VSV-percentage zien voor de meeste van de vijf instellingen. Geconstateerd werd dat de verzuimaanpak weliswaar breed is uitgerold binnen de instellingen maar nog grote inconsistenties ('gaten') vertoont. Zo kon vaak geen duidelijk verband herkend worden tussen de omvang van het verzuim, de interne acties en de verzuimmelding bij DUO. De bijdrage van de tweedelijns ondersteuning aan de bestrijding van VSV werd hoog genoemd. Daar waar de tweede lijn goed is ontwikkeld, is het rendement hoog: slechts een beperkt deel van de studenten die tweedelijns ondersteuning hebben gehad valt uit en wordt voortijdig school-

verlater. Specifiek voor het onderdeel Plus MBO konden nog geen duidelijke conclusies worden getrokken, omdat Plus MBO nog in de opstartfase zat.

Wellicht de belangrijkste conclusie uit de voorgaande meting was dat een groot deel van de uitvallers niet wordt bereikt met het ondersteuningsaanbod van de tweede lijn. Deze 'onbekende' uitvallers zijn niet bekend in de tweedelijns ondersteuning, terwijl een deel van hen daarvoor gezien de problematiek wel in aanmerking zou komen.

2.2 Conclusies

De belangrijkste conclusies over het schooljaar 2013-2014 luiden als volgt:

- I. De daling van het percentage VSV zet door; oorzaak is minder uitvallers
- II. Stappen vooruit gezet in verzuimaanpak, verdere verbetering mogelijk
- III. Rendement van de tweedelijns ondersteuning is hoog
- IV. Plus MBO goed van start, maar nog niet op orde

Daling van het percentage VSV zet door; oorzaak is minder uitvallers

Met name bij de twee ROC's is het percentage voortijdig schoolverlaters weer verder gedaald. Dat geldt ook voor GLU, terwijl bij Wellant College en Nimeto sprake is van een lichte stijging. Voor de laatste drie instellingen geldt echter dat het percentage al relatief laag ligt.

Een nadere analyse van de VSV-daling laat zien dat deze een gevolg is van de afname van het aantal uitvallers (en niet van een stijging van het aantal herstarters). De uitval daalt niet als gevolg van een bredere of betere inzet van de tweedelijns ondersteuning. Het rendement van de tweedelijns ondersteuning is hoog (zie hierna), maar niet de oorzaak van de lagere uitval. De uitval daalt onder de groep die niet in de tweede lijn terecht komt. Juist daar doet zich nu een scherpe afname voor.

Er zijn goede aanwijzingen dat dit een gevolg is van de investeringen in betere begeleiding en betere processen in de eerste lijn, het primaire onderwijsproces. De vooruitgang in de verzuimaanpak, de verbeteringen in onderwijs en begeleiding, de investeringen in de intake en mogelijk ook de inspanningen voor betere loopbaanoriëntatie en –begeleiding lijken nu vruchten af te werpen. Minder studenten vallen uit zonder 'dringende' reden. Dossieronderzoek bij een deel van de tweedelijns ondersteuning wijst op een verzwaring van de problematiek in de tweede lijn. Breder dossieronderzoek moet uitwijzen of er inderdaad sprake is van een trend.

De conclusie is positief: het rendement van de opleidingen neemt toe; minder studenten verlaten de school zonder diploma en de oorzaak ligt in de 'eerste lijn'.

Daarbij moet de kanttekening worden gemaakt dat dit niet voor alle vijf de instellingen in gelijke mate geldt. Er lijkt sprake van een faseverschil: instellingen met een sterk ontwikkelde tweedelijns ondersteuning zien daar stabiliteit en een daling van uitval in de 'eerste lijn'. Andere instellingen zijn juist bezig de tweede lijn uit te breiden en te versterken.

Stappen vooruit in de verzuimaanpak, verdere verbetering mogelijk

De verzuimaanpak is verder verbeterd. Dat wil zeggen dat de administratieve processen beter verlopen en dat de signalering en opvolging beter gaat. Het aantal meldingen bij

DUO lijkt te zijn gestegen. Belangrijk is ook dat er een grotere consistentie zichtbaar is in de verzuimketen: het verband tussen hoog verzuim, interne actie en melding bij DUO is nu duidelijker zichtbaar in de cijfers.

Tegelijkertijd kan worden vastgesteld dat er nog veel winst te behalen valt in verder verbetering van de processen. Dat geldt zowel voor de procesmatige kant (administratie, signalering) als voor de kwalitatieve kant (probleemsignalering, verwijzing extra ondersteuning). Conclusies die ook in de voorgaande meting al werden getrokken. Een deel van het verzuim leidt niet tot uitval, een ander deel is daar wel een voorbode van. Alleen de omvang van het verzuim blijkt geen goede voorspeller voor het risico op uitval. Daarvoor moet ook en meer worden gekeken naar de achtergrond en aard van het verzuim.

Hoewel ook hier de situatie per mbo-instelling verschilt, zijn de kernopgaven voor verbetering voor alle vijf de instellingen gelijk.

Rendement van tweedelijns ondersteuning is hoog

Eerder is al vastgesteld dat over het algemeen de inzet van tweedelijns ondersteuning zeer effectief is. Het 'rendement' van de ondersteuning wordt afgemeten aan het percentage studenten dat uitvalt en VSV-er wordt. Hoe lager die percentages, hoe hoger het rendement. Per type ondersteuning lopen de percentages uiteen, maar over het geheel genomen lukt het om ongeveer tachtig procent van de deelnemers in de tweede lijn voor VSV te behoeden.

Zoals hiervoor aangegeven verschillen de vijf mbo-instellingen wat betreft de tweedelijns ondersteuning. Dat heeft natuurlijk met de aard en omvang van de instelling te maken, maar is ook een gevolg van professionalisering en doorontwikkeling. Bepaalde instellingen zijn daarin verder. Bij die instellingen is zichtbaar dat de tweede lijn stabiel van omvang is (aantal deelnemers) en stabiel van kwaliteit (rendement). Zoals gezegd lijkt er wel sprake van een mogelijke verzwaring van de populatie in de tweede lijn. Dat zou een gevolg kunnen zijn van betere begeleiding in de eerste lijn: wat doorverwezen wordt, heeft ook echt zwaardere problematiek.

Zo bezien lijkt er sprake van een geleidelijke doorontwikkeling van de tweede lijn: het systeem van signalering en verwijzing functioneert steeds beter, het aanbod van ondersteuning is gedifferentieerd en kwaliteit en rendement zijn hoog. Toch doen zich rondom de tweede lijn ook nieuwe, fundamentele vragen voor. De invoering van Passend Onderwijs, de decentralisaties in de zorg en de invoering van de Participatiewet creëren een nieuwe context voor de tweedelijns ondersteuning en stellen daaraan nieuwe vragen en eisen. Het experiment met het Jeugdteam (bij ROC Midden-Nederland en GLU) is daarvan een voorbeeld. In de beschouwing komt dit onderwerp opnieuw aan de orde.

Plus MBO goed van start, maar nog niet op orde

Een speciaal onderdeel van de tweedelijns ondersteuning is Plus MBO, de plusvoorziening voor studenten in het mbo op niveaus 2-4. Gemeente en mbo-instellingen hebben deze mogelijkheid in het leven geroepen om ook overbelaste studenten in mbo 2-4 te kunnen ondersteunen vanuit de middelen voor plusvoorziening. De belangrijkste punten uit de afspraken zijn:

- Flexibele inzet van de middelen, maatwerk per instelling
- Inzet gericht op studenten in mbo 2-4

- Inzet gericht op overbelaste studenten
- Transparantie over verwijzingen
- Monitoring van rendement

Het jaar 2013-2014 was het tweede jaar voor Plus MBO. Op grond van het eerste jaar konden geen conclusies worden getrokken, anders dan dat Plus MBO nog niet echt was opgestart. In het tweede jaar wordt Plus MBO wel breed ingezet. De conclusies daarover zijn:

- Veruit de meeste plustrajecten bestaan uit individuele, intensieve begeleiding. Andere varianten, zoals time-out of groepsarrangementen, komen nauwelijks voor. Er is in die zin duidelijk sprake van individueel maatwerk.
- Het merendeel van de plustrajecten komen terecht bij studenten op niveau 3-4. Procentueel profiteren studenten van niveau 2 vaker van Plus MBO. Een enkele keer wordt Plus MBO ook voor niveau 1 ingezet.
- In het onderzoek is op twee manieren gekeken of de ondersteuning terecht komt bij de beoogde doelgroep van overbelasten. De eerste manier is analyse van de verwijs/aanmeldformulieren. De tweede manier is dossieronderzoek (bij twee instellingen uitgevoerd). De conclusie is dat de formulieren niet consequent en juist worden gebruikt. Daardoor ontbreekt het aan transparantie over de verwijzing/toelating. Dossieronderzoek bij twee instellingen onderstreept de noodzaak om de verwijzing/toelating transparanter en controleerbaar te maken. Bij de instelling waar zowel formulieren als adequate dossiers aanwezig zijn, is gebleken dat de Plustrajecten voor het overgrote deel terecht komen bij de beoogde doelgroep van overbelasten. Bij de andere instellingen ontbreken daarvoor de gegevens.

In het volgende hoofdstuk worden de conclusies verder uitgewerkt en toegelicht.

3 Uitwerking conclusies

3.1 Daling van het percentage VSV

De daling van het percentage voortijdig schoolverlaters heeft zich in 2013-2014 doorgezet. Dat geldt echter niet in gelijke mate voor alle vijf de mbo-instellingen in de regio. De onderstaande tabellen tonen de VSV-percentages voor de vijf mbo-instellingen, in de tweede tabel ook uitgesplitst naar opleidingsniveau, plus de door OCW gestelde jaarnormen.

Tabel 1 – Percentage VSV-ers voor de vijf mbo-instellingen (Bron: VSV-verkenner, voorlopige cijfers 2013-2014)

Instelling	VSV-percentage 2011-2012	VSV-percentage 2012-2013	VSV-percentage 2013-2014
ROC Midden Nederland	10,8	7,9	6,4
MBO Utrecht	10,2	8,1	6,7
Grafisch Lyceum Utrecht	3,5	4,4	2,9
Nimeto	5,2	3,7	4,0
Wellant College	10,1	5,5	5,8

N.B. MBO Utrecht: cijfers over 2011-2012 voor ROC Amarantis. Wellant College: cijfers voor alle vestigingen gezamenlijk.

Tabel 2 – VSV-cijfers voor de vijf mbo-instellingen (bron: VSV-Verkenner, voorlopige cijfers 2013-2014)

Instelling	Niveau	Deelnemers	Aantal VSV	% VSV	Norm 2013-2014	Norm 2014-2015
ROC Midden Nederland	mbo niveau 1	304	106	34,9	27,5	22,5
	mbo niveau 2	2.973	314	10,6	11,5	10,0
	mbo niveau 3+4	8.710	352	4,0	3,5	2,27
MBO Utrecht	mbo niveau 1	104	45	43,3	27,5	22,5
	mbo niveau 2	410	59	14,4	11,5	10,0
	mbo niveau 3+4	3.148	134	4,4	3,5	2,75
Grafisch Lyceum Utrecht	mbo niveau 2	101	6	5,9	11,5	10,0
	mbo niveau 3+4	1.672	45	2,9	3,5	2,75
Nimeto	mbo niveau 1	10	2	20,0	27,5	22,5
	mbo niveau 2	276	23	8,3	11,5	10,0
	mbo niveau 3+4	1.029	28	2,7	3,5	2,75
Wellant College	mbo niveau 1	95	45	47,4	27,5	22,5
	mbo niveau 2	690	53	7,7	11,5	10,0
	mbo niveau 3+4	2.345	82	3,5	3,5	2,75

Afgezet tegen de norm die het ministerie heeft gesteld voor het VSV-percentage in 2013-2014 zijn het vooral de opleidingen op niveau 1 die niet voldoen. Dat geldt voor drie van de vier instellingen met niveau 1. In het schooljaar 2014-2015 en daarna vinden echter ingrijpende veranderingen plaats op niveau 1 van het mbo. De entree-opleiding wordt ingevoerd met een nieuw kwalificatiedossier, nieuwe examinerings-eisen en nieuwe 'spelregels' zoals het bindend studieadvies en toelatingseisen. Dat maakt dat de VSV-percentages voor 2014-2015 en daarna een andere achtergrond zullen hebben dan die van de afgelopen jaren.

Voor wat betreft de andere mbo-niveaus voldoet alleen MBO Utrecht nog niet aan de normstelling. Wel is er daar, net als bij ROC Midden Nederland en GLU sprake van een daling van het algemene VSV-percentage.

Uitval en VSV

Het percentage VSV wordt achteraf berekend, na het schooljaar. In het vorige hoofdstuk is het onderscheid tussen uitval (uitstroom zonder startkwalificatie) en VSV toegelicht. De volgende tabel laat het percentage uitval voor de vijf instellingen zien en geeft in de rechterkolom het percentage van de uitvallers dat daadwerkelijk VSV-er wordt.

Tabel 3 – Percentage uitvallers voor de vijf mbo-instellingen plus het percentage van de uitvallers dat VSV-er is geworden

Instelling	2012-2013 Percentage uitvallers	2012-2013 Percentage uitvallers dat VSV-er wordt	2013-2014 Percentage uitvallers	2013-2014 Percentage uitvallers dat VSV-er wordt
ROC Midden Nederland	16,8	50	14,4	51
MBO Utrecht	18,5	43	16,8	46
Grafisch Lyceum Utrecht	12,3	35	8,9	33
Nimeto	13,1	43	7,1	48
Wellant College Houten	25,9	50	11,4	56

N.B. De percentages uitvallers bij Nimeto en GLU voor 2012-2013 zijn ten opzichte van de vorige rapportage enigszins aangepast om vergelijking met 2013-2014 mogelijk te maken.

Voor ROC Midden Nederland is een nieuwe berekening toegepast voor zowel 2012-2013 als 2013-2014. Studenten die zijn uitgevallen tussen 1-8 en 1-10 zijn in de berekening meegenomen (zogenoemde 'zomerlek', zie vorige rapportage). De percentages vallen daardoor hoger uit, maar de trend kan zo beter zichtbaar gemaakt worden.

De tabel laat zien bij alle vijf de instellingen het percentage uitvallers is gedaald. Dat is voor de meeste instellingen consistent met een dalend percentage voortijdig schoolverlaters. Bij Nimeto en Wellant College daalde het percentage VSV niet. Het blijkt dat weliswaar de uitval afnam, maar dat het percentage uitvallers dat VSV-er wordt steeg. Minder uitval, maar ook minder herstarters. Het overzicht maakt duidelijk waar de 'VSV-winst'

geboekt wordt. Zoals ook in de vorige rapportage al bleek, slaagt met name het Grafisch Lyceum er goed in om uitval niet tot VSV te laten leiden. Slechts een derde van de uitval van GLU wordt VSV-er; twee derde start met een opleiding elders.

In de conclusies is aangegeven dat de daling van VSV is toe te wijzen aan verbetering in de eerste lijn, het primaire onderwijsproces. De cijfers die deze conclusie ondersteunen zijn niet voor alle vijf de instellingen gelijk. Daarom volgt een beknopte bespreking van de situatie per instelling.

- Bij ROC Midden Nederland is het percentage studenten dat is uitgevallen zonder bekend te zijn in de tweedelijns ondersteuning verder gedaald. In voorgaande jaren was rond de dertig procent van de uitvallers bekend in de tweede lijn. In 2013-2014 is dat meer dan de helft (52%). Minder studenten verlaten dus het ROC zonder extra ondersteuning te hebben gehad. Dat komt niet doordat er meer studenten ondersteuning ontvingen. Het aantal studenten in de tweede lijn (het SLC) ligt al jaren op hetzelfde niveau. Terwijl het aantal uitvallers daalde met 17 procent, daalde het aantal uitvallers zonder tweedelijns ondersteuning met 56 procent.
- De situatie bij GLU is vergelijkbaar met ROC Midden Nederland: ook hier minder studenten die zonder tweedelijns ondersteuning uitvallen en ook hier treedt de daling op bij de studenten die niet bekend zijn in de tweede lijn.
- Bij MBO Utrecht is het beeld minder duidelijk. Ten opzichte van het voorgaande jaar bleef het percentage uitvallers bekend in de tweede lijn ongeveer gelijk (daalde zelfs licht). De vermindering van uitval komt daar deels door verbetering in de eerste lijn en deels door verbetering in de tweede lijn.
- Bij Nimeto zijn voor 2013-2014 uitgebreidere gegevens beschikbaar dan voor 2012-2013, waardoor het moeilijk is de ontwikkeling vast te stellen. Feit is dat dit jaar het merendeel van de uitvallers bekend is in de tweede lijn (77%, was 15%). Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat van hen een groot deel uitvalt, namelijk 42 procent. Hier is de hoogte van de uitval veel meer een zaak van de tweedelijns ondersteuning.
- Bij Wellant College Houten is het aantal studenten dat tweedelijns ondersteuning krijgt sterk toegenomen. De capaciteit daarvoor is uitgebreid. De meeste uitval (80%) zit bij de studenten die niet door de tweede lijn worden bereikt.

De verschillen tussen de instellingen laten zien hoe men bezig is geweest met verbetering van de ondersteuning, deels in de eerste en deels in de tweede lijn, ook afhankelijk van de situatie per instelling.

3.2 Stappen vooruit in verzuimaanpak

Het algemene beeld van de verzuimaanpak bij de vijf instellingen is dat van verdere verbetering. Die conclusie is gebaseerd op verschillende constatering. Daarbij moet worden opgemerkt dat het uiterst lastig is om een scherp kwantitatief beeld te geven van de omvang en ontwikkeling van het verzuim. Hoewel de instellingen aanwezigheid registreren en administratief vaststellen of er sprake is van (ongeoorloofd) verzuim, blijkt het gecompli-

ceerd om een totaaloverzicht te krijgen. De beschikbare data is moeilijk toegankelijk te maken voor analyse en evaluatie. Bovendien verschillen de data per jaar, vaak door systeemvernieuwingen, waardoor vergelijking tussen jaren moeilijk is. In de instellingsrapportages wordt hierover in detail gerapporteerd. De hierna volgende constatering zijn dus met een zeker voorbehoud omkleed, maar geven wel een goede indruk van de belangrijkste trends.

- Scholen zijn wettelijk verplicht ongeoorloofd verzuim te melden bij het Verzuimloket van DUO wanneer dat verzuim bepaalde grenzen overschrijdt. Er is dus een zekere verband te verwachten tussen de geregistreerde omvang van het verzuim en het voorkomen van meldingen bij DUO. Het gaat niet om een een-op-een verband, maar wel om een trend. In 2013-2014 is die trend duidelijker zichtbaar dan in het voorgaande jaar. Dat geldt ook voor de samenhang tussen de omvang van het verzuim en de interne actie die een school kan ondernemen (bijvoorbeeld een verzuimbrief sturen). Niet alle scholen doen dat, maar waar het wel gebeurt, is ook een duidelijker verband zichtbaar. Het zijn signalen dat ongeoorloofd verzuim consequenter wordt opgepakt en dat de gemaakte afspraken daarover (verzuimprotocol) beter worden nageleefd.
- Een andere aanwijzing dat de verzuimaanpak beter functioneert, is de constatering dat (bij bepaalde instellingen) meer verzuimers bekend zijn in de tweedelijns ondersteuning. Niet alle verzuim wijst op achterliggende problematiek, maar waar dat wel het geval is, is verwijzing naar de tweede lijn een logische stap.

Het volgende overzicht toont per mbo-instelling het percentage van de studenten dat een of meer DUO-meldingen heeft gehad.

Tabel 4 – Percentage studenten (jonger dan 23 jaar) met een of meer DUO-meldingen vanwege ongeoorloofd verzuim

Instelling	Percentage studenten met een of meer DUO-meldingen
ROC Midden Nederland	22
MBO Utrecht	37
Grafisch Lyceum Utrecht	27
Nimeto	12
Wellant College Houten	5

Het valt op dat de percentages voor Nimeto en Wellant College Houten veel lager liggen dan voor de ander drie instellingen. Daarnaast kan meer in het algemeen geconstateerd worden dat een fors deel, namelijk ongeveer een kwart, van alle mbo-studenten jonger dan 23 jaar te maken krijgt met een of meer DUO-meldingen voor ongeoorloofd verzuim. Dat geeft enerzijds aan dat het verzuim in het mbo nog altijd een fors probleem is, maar laat

anderzijds ook zien dat er nu beter wordt gesignaleerd en gemeld dan voorheen, toen verzuim nog nauwelijks in beeld was.

In de volgende tabel wordt getoond hoeveel procent van de studenten met een of meer DUO-meldingen uitvalt en hoeveel VSV-er wordt.

Tabel 5 – Percentage studenten (jonger dan 23 jaar) met een of meer DUO-meldingen dat uitvalt en dat VSV-er wordt

Instelling	Uitval	VSV
ROC Midden Nederland	21	22
MBO Utrecht	27	19
Grafisch Lyceum Utrecht	21	8
Nimeto	53	20
Wellant College Houten	70	45

Het valt op dat bij Nimeto en Wellant College Houten het percentage meldingen relatief laag ligt, maar dat van de gemelde verzuimers er veel uitvallen. Dat zou erop kunnen wijzen dat deze instellingen verzuim vaak pas melden als er sprake is van dreigende uitval. Voor het overige onderstrepen de cijfers dat verzuim zeker niet altijd een voorbode van uitval en VSV hoeft te zijn. Vanwege verschillende soorten cijfers over de twee schooljaren is moeilijk met zekerheid vast te stellen of de verbeterde verzuimaanpak ook bijdraagt aan minder uitval. Het feit dat van alle verzuimers ongeveer 'slechts' een vijfde VSV-er wordt, bevestigt het beeld dat met name de lichtere gevallen van problematiek en verzuim nu minder vaak tot uitval leiden.

Bij de positieve conclusie dat er stappen vooruit zijn gezet in de verzuimaanpak past ook de kanttekening dat er nog verdere verbetering mogelijk is.

- Nog altijd komen in de verzuimregistraties studenten voor met extreem hoge verzuimpercentages waarvoor geen interne acties en/of DUO-meldingen zijn terug te vinden. Hoewel het hier deels kan gaan om genoemde administratieve onduidelijkheid, is er zeker ook sprake van tekorten in de verzuimaanpak als geheel.
- Het blijkt nog altijd moeilijk om ongeoorloofd verzuim op juiste waarde te schatten. Verzuim wijst lang niet altijd op achterliggende problematiek en veel verzuim leidt dan ook niet tot uitval. De vraag is echter of het lukt om die gevallen te onderscheiden waar verzuim wel een risicofactor is. Op basis van de cijfers die daarvoor een indicatie geven kan worden geconcludeerd dat ook op dit punt nog veel verbetering mogelijk is. De verhoudingen tussen verzuim, deelname aan tweedelijns ondersteuning en uitval zouden op termijn een consistentere en stabielere patroon moeten laten zien.

De oorzaken voor knelpunten en onvolkomenheden lijken niet anders dan in voorgaande jaren. Voor de verbetering moet dan ook voornamelijk gekeken worden naar procesmatige

kant van de verzuimaanpak enerzijds en naar de kwaliteit van de interventies (inclusief verwijzing naar extra ondersteuning) anderzijds.

3.3 Rendement tweedelijns ondersteuning is hoog

In het onderstaande overzicht is het ‘rendement’ van de tweedelijns ondersteuning per mbo-instelling weergegeven. De term rendement wordt hier met het nodige voorbehoud gebruikt. Als indicatoren voor de effectiviteit van de ondersteuning wordt gekeken naar het percentage van de studenten dat uitvalt en dat VSV-er wordt. Hoewel dat percentage ook van andere factoren afhankelijk is dat de inzet van de tweedelijns ondersteuning kan het worden opgevat als een aanwijzing voor de mate waarin de tweedelijns ondersteuning erin slaagt om studenten voor school (of het onderwijs) te behouden.

Het percentage uitval in de tabel geeft aan hoeveel procent van de studenten in de tweedelijns ondersteuning is uitgevallen. Het percentage VSV geeft aan hoeveel procent van de deelnemers voortijdig schoolverlater is geworden. Beide percentages zijn dus gebaseerd op het aantal deelnemers. Het meetmoment is telkens 1 oktober na het betreffende schooljaar.

Tabel 6 – Percentage uitval en VSV voor de tweedelijns ondersteuning per mbo-instelling

Voorziening	Uitval	VSV
ROC Midden Nederland		
2010-2011	28	22
2011-2012	28	20
2012-2013	28	20
2013-2014	20	18
MBO Utrecht		
2012-2013	36	25
2013-2014	34	21
Grafisch Lyceum		
2012-2013	38	14
2013-2014	23	7
Nimeto		
2012-2013	22	12
2013-2014	42	19
Wellant Houten		
2012-2013	8	3
2013-2014	20	11

- Bij ROC Midden Nederland was het rendement van de tweedelijns ondersteuning jaren lang stabiel. Nu is het rendement verder gestegen. Dat geldt zowel voor de ondersteuning op loopbaangebied als op psychosociaal gebied. Het verschil in percentage uitval en VSV is gering (resp. 20 en 18 procent). Dat geeft aan dat de studenten die uitvallen ook bijna allemaal voortijdig schoolverlater worden.
De uitval van deelnemers uit de tweede lijn is laag. Twintig procent is het gemiddelde over alle vormen van ondersteuning. Bij de andere instellingen ligt het gemiddelde hoger vanwege een hoge uitval bij de ondersteuning op het gebied van loopbaanproblematiek. Studenten die willen stoppen met de opleiding gaan bij die instellingen vaak naar een andere school. Bij ROC Midden Nederland zijn de mogelijkheden om binnen de instelling te wisselen van opleiding groter en valt slechts 29 procent van de studenten met tweedelijns loopbaanondersteuning uit.
Verder valt op dat uitval en VSV bij studenten met psychosociale ondersteuning, voornamelijk schoolmaatschappelijk werk, verder gedaald is en op een erg laag niveau ligt, namelijk respectievelijk 16 en 15 procent.¹
- De omvang van de tweedelijns ondersteuning is bij MBO Utrecht nagenoeg gelijk gebleven: ongeveer evenveel studenten werden begeleid als in het voorgaande jaar. In 2013-2014 zijn uitval en VSV in de tweede lijn gedaald. Door verschillende data voor de twee jaren is het niet geheel duidelijk bij welke typen ondersteuning de daling optreedt. Waarschijnlijk gaat het met name om de Trajectbegeleiding, een vorm van loopbaanondersteuning, die relatief vaak tot wisseling van opleiding en school leidt.
- Bij GLU zijn meer studenten begeleid in de tweede lijn. Uitval en VSV uit de tweede lijn zijn over de hele linie erg laag. In 2013-2014 is een verder daling opgetreden. Opmerkelijk zijn vooral de resultaten van de Heroriëntatie: een hoog percentage uitval (71%), maar slechts zeer weinig VSV (11%). Overigens kent GLU ook een variant van de Heroriëntatie als Plus MBO traject en daar ligt het VSV-percentage veel hoger.
- Bij Nimeto is het aantal studenten in de tweede lijn in 2013-2014 veel hoger dan het jaar daarvoor. Dat is deels verklaarbaar door een andere gegevenslevering door Nimeto. De cijfers over 2013-2014 laten een ander beeld zien dan die van het jaar ervoor. Uitval en VSV liggen hoger. Het hogere percentage uitval is, vergelijkbaar met GLU, te verklaren door hoge uitval bij de loopbaanondersteuning (75%). Hier is voor Nimeto nog winst te boeken, omdat van de studenten in deze vorm van ondersteuning bijna een derde VSV-er wordt.
- Ook bij Wellant College Houten is het aantal deelnemers in de tweede lijn sterk toegenomen. Het gaat hier om een uitbreiding van het aanbod. Hoewel dat heeft geleid tot een stijging van uitval en VSV liggen de percentages voor beide nog altijd laag.

1 Bij ROC Midden Nederland en GLU is in 2013-2014 de pilot Jeugdteam gestart. Het Jeugdteam is een vorm van samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp, zorg en gemeente. Het Jeugdteam komt in deze rapportage niet aan de orde. De evaluatie van het Jeugdteam is gerapporteerd in Keppels e.a. (2015) *Evaluatie aanpak jeugdteam mbo*. Nijmegen: KBA.

ver het geheel genomen lijkt het rendement van de tweedelijns ondersteuning verder te verbeteren. De winst wordt vooral bereikt door studenten die vastlopen in hun opleiding (niet vanwege psychosociale problematiek) effectief naar een andere opleiding en waar nodig naar een andere school toe te leiden.

De belangrijkste aanwijzing dat er sprake is van een verzwaring van de populatie in de tweede lijn komt uit het dossieronderzoek bij ROC Midden Nederland. Daar blijkt het percentage studenten met meervoudige, complexe problematiek (overbelasten) in de tweedelijns ondersteuning toe te nemen.

Verlengde intake

Hoewel geen onderdeel uitmakend van de tweedelijns ondersteuning besteden we in deze paragraaf – net als in de rapportage van vorig jaar – ook aandacht aan de verlengde intake. De intake is een steeds belangrijker thema geworden binnen het mbo. Door meer te investeren bij het begin van de studie probeert men verkeerde keuzes en problemen later in de opleiding te voorkomen. De start van Passend Onderwijs legt nog eens extra nadruk op de intake, omdat voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte afspraken gemaakt moeten worden over de ondersteuning en aanpassingen die nodig zijn. Deze afspraken moeten bovendien worden vastgelegd in een bijlage bij de af te sluiten onderwijsovereenkomst.

Die intensivering van de werkwijze rondom de intake levert ook organisatorische problemen op: bij de grote instellingen gaat het om duizenden nieuwe studenten per jaar. In het navolgende tekstkader is als illustratie een beschrijving opgenomen van de intake en verlengde intake bij een onderdeel van ROC Midden Nederland. Het voorbeeld laat goed zien welke ontwikkeling is doorgemaakt rondom de intake, wat het ambitieniveau is en ook tegen welke moeilijkheden men daarbij aanloopt.

ROC Midden-Nederland, Tech College - Student in beeld vanaf dag 1

Sinds drie jaar krijgt iedere student die zich inschrijft een *intakegesprek*. Voorafgaand aan het intakegesprek wordt het doorstroomdossier van de student bekeken er wordt eventueel (bij onduidelijkheden) met de student gebeld en er wordt gescand op bijzonderheden. De intakegesprekken worden gevoerd door een team van intakers (tevens studieloopbaanbegeleiders). In sommige gevallen wordt ervoor gekozen het intakegesprek niet door een 'reguliere' intaker te laten voeren, maar door een Aandachtsfunctionaris Zorg (AZ) of een intaker die de 'niet-reguliere' intakes doet. Redenen:

- Bij oudere studenten (> 20). De aansluiting met de rest van de groep (16-jarigen) is moeilijker en een ouder iemand is na diplomering minder aantrekkelijk voor werkgevers;
- Bij een warme overdracht, bijvoorbeeld vanwege een stoornis, bij doorstroom vanuit het VSO of OPDC of om andere redenen;

- Bij een lage score op de algemene vakken. Kan iemand het niveau wel aan en is extra begeleiding nodig? Moet een intredetoets worden afgenomen?
- Bij een hoger niveau van de student (bijvoorbeeld instroom vanuit hbo of een voortraject waardoor de student een hoger intredeniveau of meer ervaring heeft). Zou deze student mogelijk direct in kunnen stromen in het tweede leerjaar?

Bij tussentijdse instroom en bij late aanmeldingen (in de zomer) wordt het intakegesprek vaker gevoerd door een AZ in plaats van een reguliere intaker. Bij de reguliere aanmeldingen (voor 1 april) gaat het om circa 10 procent van de aanmeldingen.

Bij elke intake wordt gebruik gemaakt van de 'op maat intakeprocedure'. Het intakeformulier is daar een belangrijk onderdeel van. Het intakeformulier bestaat uit vier onderdelen die een leidraad zijn in het intakegesprek: a) achtergrondgegevens, b) motivatie, opleiding-beroepsbeeld, beroepsinteresse en deelname aan voorlichtingsactiviteiten, c) belemmerende factoren, d) gedragskenmerken.

Verlengde intake

Bij een aantal studenten is een verlengde intake nodig. Dit wordt bepaald aan de hand van het intakeformulier, het doorstroomdossier en het gevoerde intakegesprek. Er zijn een aantal criteria:

- Bij verwachte extra ondersteuning, voornamelijk studenten met een lager niveau (LWOO, VSO, LWT of om andere redenen dat aan het niveau van de student wordt getwijfeld);
- Bij studenten die uit het vmbo-K afkomstig zijn en zich voor een BOL-4 opleiding hebben aangemeld. Bij deze leerlingen is niet standaard een verlengde intake nodig. Wel is men meer alert. Er wordt hoofdzakelijk naar het niveau op de algemene vakken gekeken omdat daar doorgaans de problemen liggen;
- Bij ziekte of stoornissen;
- Bij BBL-studenten zonder BPV-plaats (in principe worden deze studenten niet aangenomen bij de BBL-opleiding);
- Als een toeleverende school aangeeft een warme overdracht te willen geven.

Het doel van de verlengde intake is na te gaan in hoeverre de persoon het juiste beeld heeft van de opleiding en de eigen mogelijkheden. Ook wordt ingeschat of de student het juiste niveau heeft om de opleiding af te kunnen ronden. De verlengde intake moet leiden tot een inschatting van de benodigde begeleiding, zodat de student zijn opleiding met succes kan volgen en afronden. Het gaat bijvoorbeeld om een OZA (Onderwijs Zorgarrangement), begeleiding vanuit het SLC of handreikingen voor de SLB-er (wat heeft een student nodig). Het kan ook zijn dat het advies vanuit de verlengde intake luidt: ga op zoek naar een opleiding die beter bij je past. Mocht de student (en ouders) dat willen, dan behoort een vervolgesprek met het SLC tot de mogelijkheden. Regelmatig vindt ook terugverwijzing naar decaan van de voorgaande vmbo-school plaats. Omdat de decaan de leerling beter kent dan de intaker is de decaan dan de meest geschikte persoon voor de leerling om verder in gesprek te gaan.

Succesfactoren

Uitval van studenten is vooral een probleem in het eerste leerjaar. Dat maakt het belangrijk om studenten al zeer vroeg in beeld te hebben en al voor de start van de opleiding te weten welke studenten extra begeleiding en ondersteuning nodig hebben.

Alle docenten hebben de beschikking over een lijst waarop in enkele woorden per leerling de belangrijkste kenmerken/opmerkingen worden genoteerd (zoals ADHD of dyslexie, maar ook psychische problemen). Dit vult elke intaker in nadat het intakegesprek met de student is gevoerd. Bij de start van het schooljaar worden de gegevens uit deze lijst verwerkt tot overzichtelijke informatie voor de SLB-ers en docenten. In de eerste lesweken worden de studenten – met name die al eerder als ‘risico’ zijn aangemerkt – in de gaten gehouden. Bij afwezigheid wordt er direct actie ondernomen: gesprek met leerling, contact met ouders, betrekken SLC en/of tijdig inschakelen Leerplicht/RMC.

Bij een optimale uitvoering van de beschreven aanpak is de grote betrokkenheid in het begin van het eerste jaar de belangrijkste succesfactor in het voorkomen van uitval. Betrokkenheid voorkomt vaak problemen in de periode daarna: de student heeft aansluiting gevonden.

De moeilijkheid bij de aanpak is om alle docenten en SLB-ers mee te krijgen in de werkwijze. Zo kost het moeite om ervoor te zorgen dat de informatie per student goed wordt overgedragen en dat alle docenten de studentinformatie ook daadwerkelijk gebruikten.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal en percentage deelnemers aan de verlengde intake en het percentage dat daadwerkelijk bij de instelling van intake is gestart.

Tabel 7 – Percentage deelnemers dat uitvalt en dat VSV-er wordt voor Plus MBO en voor schoolmaatschappelijk werk of vergelijkbaar

Instelling	Aantal in verlengde intake	Percentage in verlengde intake	Percentage gestart na verlengde intake
ROC Midden Nederland	201	3,7	47
MBO Utrecht	83	7,4	66
Grafisch Lyceum Utrecht	121	13,6	68
Nimeto	40	7,1	80
Wellant College Houten	23	nb	60

Het valt op dat het percentage aanmelders dat een verlengde intake krijgt, verschilt per instelling. Naar verhouding kent ROC Midden Nederland weinig deelnemers verlengde intake en GLU veel. Het percentage voor Wellant kon niet precies berekend worden, maar ligt ongeveer even hoog als bij ROC Midden Nederland.

Bij ROC Nederland wordt de verlengde intake niet vaak ingezet voor aanmelders die rechtstreeks uit het voortgezet onderwijs komen. Het merendeel van de deelnemers aan de verlengde intake komt uit het mbo (40%) of was voortijdig schoolverlater (23%). Ook bij MBO Utrecht wordt de verlengde intake vaak ingezet bij aanmelders die van een andere mbo-instelling komen (47%). Bij de andere drie mbo-instellingen komen de meeste deelnemers aan de verlengde intake direct uit het voortgezet onderwijs.

Een fors deel van de deelnemers aan de verlengde intake start uiteindelijk toch niet bij de instelling van aanmelding. Hoewel tachtig procent of meer van de deelnemers wordt toegelaten, start vaak een (veel) kleiner deel. Met name het lage percentage starters bij ROC Midden Nederland valt op (net als bij de meting van het voorgaande jaar).

Tot slot volgen de cijfers over uitval en VSV van de deelnemers aan de verlengde intake die wel gestart zijn bij de instelling. De percentages zijn gebaseerd op de gegevens van alleen de studenten die bekend zijn in de Regiomonitor (zie toelichting in de Inleiding).

Tabel 8 – Percentage studenten uitvalt en VSV van deelnemers aan de verlengde intake die zijn gestart

Instelling	Uitval	VSV
ROC Midden Nederland	27	22
MBO Utrecht	20	21
Grafisch Lyceum Utrecht	9	2
Nimeto	25	13
Wellant College Houten	46	11

Voor de beide ROC's liggen de VSV-percentages onder deelnemers aan de verlengde intake relatief hoog. Dat wijst erop dat het inderdaad gaat om een 'risicovolle' groep. Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat ondanks de verlengde intake (en naar verwacht mag worden het vervolg dat daarop wordt gegeven) ruim een vijfde voortijdig schoolverlater wordt. Bij Wellant College Houten verlaat bijna de helft van de verlengde-intakedeelnemers de school zonder diploma, maar van hen start een groot deel elders met een opleiding.

Net als bij de vorige meting kan worden geconcludeerd dat het instrument van de verlengde intake nog niet uitontwikkeld is. Dat geldt niet voor alle instellingen in gelijke mate, maar is wel het algemene beeld: het is nog onvoldoende uitgekristalliseerd wanneer, voor wie en met welk doel de verlengde intake kan of moet worden ingezet.

3.4 Plus MBO goed van start, maar nog niet op orde

Duidelijk is dat, na een aarzelende start in 2012-2013, Plus MBO nu breed wordt ingezet.

Tabel 8 – Aantal deelnemers Plus MBO

Instelling	Aantal Plus MBO
ROC Midden Nederland	360
MBO Utrecht	101
Nimeto	2
Grafisch Lyceum Utrecht	44
Wellant College Houten	28
Totaal alle instellingen	535

In 2013-2014 hebben 535 studenten een traject in het kader van Plus MBO gehad. In bijna alle gevallen gaat het om een vorm van individuele begeleiding. Overigens verschilt de inzet van Plus MBO per instelling. Meestal gaat het om een intensivering van de ondersteuning die in de tweede lijn geboden wordt. MBO Utrecht biedt voor een klein deel van de Plus-deelnemers ook een vorm van time-out aan. Bij Nimeto is er niet of nauwelijks sprake van een apart Plus MBO benadering.

Plus MBO is bedoeld voor overbelaste studenten, voor wie het reguliere aanbod van tweedelijns ondersteuning niet toereikend is. Voor de verwijzing/aanmelding en toelating tot Plus MBO hebben de instellingen gezamenlijk een formulier ontworpen. Gebleken is dat daarvan verschillend gebruik wordt gemaakt. Anders dan afgesproken kan er daardoor geen goed inzicht gekregen worden van de mate waarin de toegelaten studenten daadwerkelijk tot de beoogde doelgroep van 'extra overbelasten' behoren. Bij twee van de vijf instellingen (ROC Midden Nederland en MBO Utrecht) is dossieronderzoek gedaan, bij de andere drie was dat niet mogelijk (of toegestaan). Daarom kan niet voor alle vijf de instellingen op gelijk niveau worden beoordeeld of en in welke mate de doelgroep wordt bereikt met Plus MBO.

Het meest volledig is de situatie onderzocht bij ROC Midden Nederland. Daar bleek, op basis van dossieronderzoek, dat bijna negentig procent van de deelnemers aan Plus MBO inderdaad overbelast is. De gehanteerde formulieren geven een iets vertekend beeld, maar over het geheel genomen is duidelijk dat Plus MBO ingezet wordt conform de doelstellingen.

Ook bij MBO Utrecht is dossieronderzoek verricht. Het ontwikkelde aanmeldingsformulier wordt goed gebruikt en geeft een hoog percentage overbelasten weer (96%). De uitkomsten van het dossieronderzoek wijken daarvan af (52%). Omdat men op het moment van onderzoek bij MBO Utrecht overschakelde op een nieuw systeem voor dossierregistratie

(Trajectplanner) is er twijfel of de onderzochte dossiers een volledig en correct beeld geven. De gedetailleerde informatie op de gebruikte formulieren lijkt een betrouwbaarder beeld te geven.

Gezien ook het grote aandeel dat ROC Midden Nederland heeft in het totaal Plus-trajecten kan worden geconcludeerd dat veruit de meeste deelnemers van Plus MBO behoren tot de beoogde doelgroep van overbelasten. Het doel was om met name ook studenten van niveau 3 en 4 te bereiken met dit aanbod en dat is zeker gelukt. Om per instelling te kunnen beoordelen of Plus MBO wordt ingezet conform de afspraken is het nodig dat de verwijzing/aanmelding en toelating transparanter en beter controleerbaar verlopen. Daarvoor is destijds een formulier ontwikkeld. Gebruik van dat formulier zou ook moeten leiden tot een zekere eenheid in de procedure voor toelating, zowel binnen als tussen de instellingen. In 2013-2014 was dit niet (overal) op orde.

Het doel van Plus MBO was om met name ook overbelaste studenten te bereiken op de hogere opleidingsniveau. Die doelstelling wordt gerealiseerd: bij ROC Midden Nederland, MBO Utrecht en GLU is tussen 65 en 90 procent van de plus-deelnemers afkomstig van mbo-niveau 3-4. Wellant College Houten toont een afwijkend beeld, omdat daar de helft van de deelnemers afkomstig is van niveau 2 (dat is twee maal hoger dan op grond van het aantal studenten op niveau 2 verwacht kon worden). Overigens behoren ook de studenten op niveau 2 tot de doelgroep van Plus MBO.

De vaststelling dat het Plus MBO aanbod in de meeste gevallen terecht komt bij de beoogde doelgroep van overbelasten wordt bevestigd door de cijfers over uitval en VSV onder de Plus-deelnemers.

Tabel 8 – Percentage deelnemers aan Plus MBO dat uitvalt en dat VSV-er wordt

Instelling	Uitval	VSV
ROC Midden Nederland	30	19
MBO Utrecht	38	25
Nimeto	-	-
Grafisch Lyceum Utrecht	46	23
Wellant College Houten	24	19

De uitvalpercentages liggen wat hoger in vergelijking met de percentages voor schoolmaatschappelijk werk (ROCMN, MBO Utrecht) of psychosociale ondersteuning (GLU). Wat betreft VSV is het verschil gering.

Tabel 9 – Percentage deelnemers dat uitvalt en dat VSV-er wordt voor Plus MBO en voor schoolmaatschappelijk werk of vergelijkbaar

Instelling	Plus MBO		Schoolmaatschappelijk werk	
	Uitval	VSV	Uitval	VSV
ROC Midden Nederland	30	19	17	18
MBO Utrecht	38	25	23	22
Grafisch Lyceum Utrecht	46	23	26	8

De cijfers voor GLU vallen op gezien het, voor die instelling, hoger percentage Plus-deelnemers dat VSV-er wordt. Binnen GLU vormt Plus MBO geen aparte aanpak, maar een intensivering van vormen van tweedelijns ondersteuning, waaronder groepstrainingen en heroriëntatie. Het relatief hoge percentage uitval en VSV is vrijwel geheel te wijten aan de hoge uitval- en VSV-cijfers onder deelnemers aan Heroriëntatie in combinatie met Plus MBO. Het percentage uitval onder deze deelnemers bedraagt 94 procent en het percentage VSV 50 procent (voor 'reguliere' Heroriëntatie-deelnemers is dat 71 en 14 procent).

De inzet van Plus MBO kan met name bij de drie kleinere mbo-instellingen verbeterd worden. Dat geldt zowel voor de mate en wijze waarop het ingezet wordt, als voor het rendement van de inzet. Bij de twee ROC's is het rendement vergelijkbaar met dat van schoolmaatschappelijk werk dat eenzelfde type doelgroep bedient.

4 Beschouwing

4.1 Twee sporen

Op hoofdlijnen laat de meting over 2013-2014 een positief beeld zien. Het voortijdig schoolverlaten neemt af en voor de meeste instellingen geldt dat de door OCW gestelde norm is gehaald. Belangrijk is dat de uitval – uitstroom zonder startkwalificatie – verder is gedaald of op een laag niveau ligt. Vastgesteld is dat minder studenten uitvallen. In dat opzicht zou 2013-2014 als een doorbraakjaar kunnen worden beschouwd. Terwijl in voorgaande jaren de nadruk sterk lag op het uitbreiden en versterken van de tweedelijns ondersteuning, zien we nu een daling in het deel dat alleen in de eerste lijn wordt begeleid. Het lijkt erop dat de investeringen in begeleiding, intake en LOB meer vrucht afwerpen. Het duidelijkst is dat zichtbaar bij de instellingen waar de tweede lijn min of meer uitgekristalliseerd is.

Tegelijkertijd is zichtbaar dat de mbo-instellingen grote inspanningen moeten doen om jongeren met meervoudige, complexe problematiek te ondersteunen en te behoeden voor uitval. Dat blijkt uit de sterk toegenomen inzet van Plus MBO, uit signalen van verzwarende van de deelnemerspopulatie in de tweede lijn en uit de omvang van de ondersteuningstrajecten gericht op psychosociale problematiek. Naar mate de uitval met een 'lichtere' achtergrond afneemt, richt de aandacht zich meer op de 'zwaardere' doelgroep van kwetsbare jongeren.

Wat zich aftekent is een opdeling van de VSV-aanpak in twee sporen. Het ene spoor is gericht op verbetering van processen in en rond het primaire onderwijsproces: intake, verzuimbeleid, studieloopbaanbegeleiding. Het andere spoor richt zich op jongeren met een verhoogd risico op uitval, de kwetsbare jongeren. Deze twee sporen zijn al langer zichtbaar, maar krijgen in de bredere beleidsontwikkelingen in het mbo een andere betekenis. Het ziet er naar uit dat de aanpak van het voortijdig schoolverlaten in de komende jaren van gezicht zal veranderen.

De vlag van VSV

In de afgelopen jaren zijn de problematiek en de aanpak van voortijdig schoolverlaten zeer zichtbaar geworden. Door de publicatie van cijfers per regio en school is duidelijk geworden waar de problemen het grootst waren en hoe die zich ontwikkelden. Door de actieve benadering van de accountmanagers van OCW werd het speelveld in de regio opgeschud en geactiveerd. Door het financieel belonen van minder VSV-ers kregen mbo-instellingen een forse prikkel. En door het verlengen van de leerplicht (invoering kwalificatieplicht) werden ook gemeenten nog intensiever betrokken. De opsomming van maatregelen is nog onvolledig, maar geeft duidelijk aan hoezeer de aanpak VSV als een sterk, stuwend kader heeft gefunctioneerd. Het resultaat van alle maatregelen samen is bekend: een drastische daling van het percentage VSV-ers, een groot bewustzijn van de urgentie om VSV aan te pakken en een ontwikkeling van een meer projectmatige naar een meer structurele aanpak.

Eén van de winstpunten van de afgelopen jaren is het inzicht dat voortijdig schoolverlaten in feite een verzameling van achterliggende problematieken is. Het gaat over de kwaliteit van onderwijs, over samenwerking, over individuele problematieken, over verzuim, over studiekeuze enzovoort. De vlag VSV dekt vele ladingen. Het gemeenschappelijk kenmerk bestond vooral dankzij het beleid van de rijksoverheid, dat duidelijke streefdoelen specifiek voor de daling van het aantal (nieuwe) voortijdig schoolverlaters heeft gesteld.

Kenmerkend voor de afgelopen periode waren de VSV-convenanten, waarvan de tweede cyclus binnenkort afloopt. Hoewel de doelstelling van landelijk maximaal 25.000 voortijdig schoolverlaters nog niet helemaal is bereikt, ziet het er naar uit dat het VSV-beleid van aard en uiterlijk zal gaan veranderen. De VSV-vlag zal minder prominent het beeld bepalen dan in de afgelopen jaren het geval is geweest.

Nieuw beleid

Het is nog onzeker hoe de rijksoverheid het VSV-beleid voor de komende jaren wil gaan invullen. Duidelijk is wel dat de intensiteit waarmee dat tot nu toe is gedaan zal afnemen. Een deel van de doelstellingen van het VSV-beleid zal worden opgenomen in de kwaliteitsafspraken die het ministerie met de instellingen maakt. Daarin tekenen zich ook de twee genoemde sporen af: in het nieuwe beleid zal de aanpak deels onder de vlag van kwaliteit(safspraken) verder gaan en deels onder de vlag van 'kwetsbare doelgroepen'. De minister heeft met haar december-brief 'Extra kansen voor jongeren in een kwetsbare positie' deze richting expliciet benoemd en uitgewerkt.

Het onderscheid tussen de twee sporen procesgericht en individu-gericht zal niet alleen het toekomstige VSV-beleid kenmerken. Het keert ook terug in de grote beleidsinterventies waarmee het mbo op dit moment te maken heeft. Het duidelijkst is dat te zien in Passend Onderwijs. Op 1 augustus 2015 is Passend Onderwijs van start gegaan in het mbo. Binnen Passend Onderwijs wordt het onderscheid benoemd tussen de zogenaamde basis- en extra ondersteuning. De basisondersteuning richt zich in principe op alle studenten. De extra ondersteuning op studenten die vanwege bepaalde kenmerken/problematiek meer dan de basisondersteuning nodig hebben. In de basisondersteuning gaat het vooral over de rol van de docenten en begeleiders/mentoren en het onderwijsproces in de klas. De extra ondersteuning valt grotendeels samen met wat nu de tweedelijns ondersteuning is (en ook de ondersteuning door derden). In Passend Onderwijs zien we de twee sporen nadrukkelijk terug en wordt een verbinding tussen de twee gelegd. Recent onderzoek² naar de invoering van Passend Onderwijs in het mbo laat zien dat nog onzeker is hoe de twee sporen zich verder zullen ontwikkelen en hoe de instellingen Passend Onderwijs zullen gaan invullen.

Ook de invoering van de maatregelen uit het actieplan Focus op vakmanschap raken aan de VSV-thema's. Onder de naam Doelmatige leerwegen worden veranderingen doorgevoerd in het mbo, zoals de zogenaamde cascadebesteding, verkorting en intensivering van opleidingen, aanscherping van toelatingseisen voor in- en doorstroom, verplichtstelling van bepaalde vakken. De trefwoorden in dit beleid zijn rendement, efficiency en kwaliteit.

2 Eimers e.a. (2015) Passend Onderwijs mbo van start! Korte termijn evaluatie Passend Onderwijs mbo. Nijmegen: KBA/ITS

Daarin is er grote overlap met het procesgerichte spoor in de VSV-aanpak. Rendement en uitval zijn twee kanten van dezelfde medaille.

Het VSV-beleid zal voor een belangrijk deel 'opgaan' in de nieuwe, grote beleidsinterventies als Passend Onderwijs en Doelmatige leerwegen.

Spoor procesgericht

Wat is nu de betekenis van de verandering in het VSV-beleid en de VSV-aanpak? De belangrijkste punten zijn:

- De doelstellingen verschuiven van voortijdig schoolverlaten naar rendement, of in termen van de Regiomonitor van VSV naar uitval. De prestaties van opleidingsteams worden daarbij directer afgemeten aan het diplomarendement en de verblijfsduur van studenten.
- Thema's die typisch met de VSV-aanpak zijn verbonden, zoals intake, begeleiding en LOB zullen meer verbonden worden met de kwaliteit van onderwijs in de breedte. Daarbij gaat het ook om processen in de klas en gedurende de BPV. Naast rendement komen dan ook meer inhoudelijke kwaliteitseisen aan de orde.
- Door de verknoping van het procesgerichte VSV-spoor met de thema's van Focus op vakmanschap (en deels ook Passend Onderwijs) wordt ook het zwaartepunt van de verantwoordelijkheid verlegd. In deze meting van de Regiomonitor is ook gekeken naar initiatieven en acties die vanuit de onderwijsteams zelf worden ondernomen. Enkele voorbeelden daarvan in de tekstkaders in dit hoofdstuk opgenomen. De voorbeelden illustreren hoe de verantwoordelijkheid voor VSV op dit spoor verschuift van de staf naar de lijn in de organisatie, van ondersteunende diensten naar de onderwijsteams.

Belangrijk is dat instellingen inspelen op de verschuiving die gaande is op het procesgerichte spoor. Dat kan door de verschillende beleidsagenda's - VSV, verzuim, Passend Onderwijs, Focus op vakmanschap, LOB - actief met elkaar te verbinden. Daarbij gaat het om visie en beleid, maar zeker ook om verbinding op organisatorisch en financieel vlak.

Grafisch Lyceum Utrecht - Zomeractie VSV-bestrijding

Aanleiding en achtergrond

Grafisch Lyceum Utrecht vindt dat er nog teveel uitval plaatsvindt rond de zomermaanden van een schooljaar. Om deze 'zomeruitval' zoveel mogelijk te voorkomen, is geïnvesteerd in een 'eigen RMC-functie'. Alle studenten die op de lijst 'Uitschrijvingen zonder Startkwalificatie' van DUO vermeld staan, worden in augustus en september door het GLU benaderd. Zij worden waar mogelijk ondersteund bij herplaatsing op een opleiding of bij omzetting van werk naar een BBL-traject. Tevens wordt in de laatste twee en eerste twee weken van het schooljaar extra ingezet op het thema 'studenten worden gezien'. Doel is (met name twijfelende) studenten te overtuigen hun/een opleiding te vervolgen.

De doelgroep bestaat uit studenten die eerder in het schooljaar zijn uitgeschreven, zonder een goed idee te hebben van wat ze wilden gaan doen of die zijn gaan werken (eigen keuze 18-plussers), studenten die voor de zomervakantie dreigen te stoppen en studenten die na de zomervakantie niet meer komen opdagen.

Het GLU zorgt dat studenten die tijdens het lopende schooljaar of richting het volgende schooljaar dreigen uit te vallen, begeleid worden om het volgende schooljaar weer met een opleiding te starten, onder meer door bel-acties en (motiverende) gesprekken. Het doel is ook om studenten te laten merken dat ze gezien worden en betrokkenheid te laten voelen.

Nimeto - Cursus Vroegsignalering

Mentoren van Nimeto hebben een cursus vroegsignalering gevolgd met als doel om problemen en dreigende uitval bij studenten sneller en beter te kunnen vast stellen. In de cursus is onder meer aandacht besteed aan vragen als: Wat laat een student in de klas zien of niet meer zien? Wat is anders dan anders? Wanneer zijn signalen zorgelijk? Wat doe ik zelf wanneer verwijs ik door naar zorgteam?

De verdieping vroegsignalering richt zich op het signaleren van (psychische) problemen, het gesprek met de student over gesignaleerde problemen en de grenzen voor de mentor/docent in het begeleiden. Ook leren de deelnemers de kwaliteiten van docenten onderling beter te benoemen en benutten.

Spoor individugericht

De verrichte meting bij de vijf mbo-instellingen laat zien dat de tweedelijns ondersteuning in het mbo een hoog niveau heeft. Geleidelijk is de kwaliteit van de interventies steeds beter geworden, de differentiatie in het aanbod vergroot en ook de signalering en verwijzing verbeterd. Voor studenten die extra ondersteuning nodig hebben is er - afhankelijk van de omvang van de instelling - een breed aanbod van ondersteuning beschikbaar. Hoewel zeker verbeteringen mogelijk en soms noodzakelijk zijn, geldt in het algemeen dat er sprake is van een sterk ontwikkelde ondersteuningsstructuur.

Toch dwingen ook op dit spoor de veranderingen in beleid tot heroverweging. De belangrijkste zijn:

- Verschillende beleidswijzigingen leiden ertoe dat rondom groepen jongeren in kwetsbare positie meer dan voorheen samenwerking gezocht moet worden met partijen buiten het mbo. Zo dwingt de nieuwe entreeopleiding tot samenwerking met gemeenten, leidt Passend Onderwijs in het VO en VSO tot nieuwe vormen van overdracht en samenwerking, maakt Passend Onderwijs in het mbo dat voor studenten met extra ondersteuning ook rondom de BPV voorzieningen moeten worden getroffen. Steeds meer vormen de kwetsbare jongeren een groep die langs en over de grenzen van verschillende partijen en beleidsterreinen gaan.

- Binnen de jeugdhulp doet zich een omwenteling voor in de visie op hoe het werk georganiseerd en uitgevoerd moet worden. Utrecht loopt daarin voorop met de invoering van buurtteams en wijkteams. De achterliggende visie is een andere dan het klassieke 'medische verwijsmodel', dat ook ten grondslag ligt aan de zorgstructuur in het mbo. In plaats van doorverwijzing naar specialistische hulp wordt ingezet op integraal verantwoordelijke, multidisciplinaire teams. In Utrecht hebben ROC Midden Nederland en GLU meegewerkt aan een pilot met een zogenaamd Jeugdteam, waarbij twee vestigingen van die scholen als het ware als 'buurt/wijk' fungeerden. Los van de concrete uitkomsten van die pilot is duidelijk geworden dat de nieuwe werkvorm van de jeugdhulp (en geestelijke gezondheidszorg) niet een-op-een aansluit bij de manier waarop de tweedelijns ondersteuning nu is geregeld. Tegen deze achtergrond moet het mbo enerzijds samenwerking zoeken met de hulpinstanties en anderzijds ook doordenken wat nieuw beleid en visie betekenen voor de eigen werkwijze.

De geschetste veranderingen in het VSV-beleid en in de jeugdzorg staan niet op zichzelf. Midden jaren negentig werd de startkwalificatie 'bedacht' en als ijkpunt voor het onderwijs ingevoerd. Het onderwijs kwam centraal te staan in de benadering van jeugd en jongeren. De toenmalige wet op de jeugdzorg werd zodanig aangepast zodat de zorg kanteelde richting het onderwijs als belangrijkste vindplaats en werkplaats. Het onderwijs werd centraal gesteld en de startkwalificatie was de vlag op het schip. Het latere VSV-beleid is gebouwd op dat fundament.

Nu wijzen de ontwikkelingen erop dat die fundamenten niet meer vanzelfsprekend zijn: in de buurtteams neemt het onderwijs niet langer de centrale positie in (zoals bijvoorbeeld nog wel in de ZAT's), meer dan ooit staat de startkwalificatie onder druk (denk aan de ideeën voor zogenaamde vakdiploma's op niveau 1 en 2) en langzamerhand lijkt ook de VSV-agenda aan kracht te verliezen.

Daarmee is niet gezegd dat voortijdig schoolverlaten voorbij is, in tegendeel: nog altijd verlaten tienduizenden jongeren per jaar het onderwijs zonder beroepsopleiding. De noodzaak om daar aan te werken blijft onverminderd bestaan. Maar het speelveld verandert en de verhoudingen verschuiven. Om de opbrengsten van de VSV-aanpak van de afgelopen jaren te borgen moeten nieuwe doelen binnen nieuwe kaders gesteld worden.

4.2 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden aanbevelingen geformuleerd, gebaseerd op het onderzoek bij de vijf mbo-instellingen. Zijdellings worden daarbij ook bevindingen uit de overige Regiomonitor-onderzoeken bij betrokken.

De aanbevelingen worden geplaatst in het kader van de Schoolwerkt-agenda 2015-2019 van de RMC-regio Utrecht. Daarin zijn de uitgangspunten en doelstellingen geformuleerd van de gezamenlijke onderwijsinstellingen en gemeenten in de regio. De belangrijkste beoogde resultaten zijn:

- Meer uitschrijvingen met een startkwalificatie
- Elke jongere in beeld
- Meer warmde overdracht voor jongeren met een ondersteuningsbehoefte

- Meer jongeren die een bewuste en realistische opleidingskeuze maken
- Meer jongeren die een stage- of leerwerkplek vinden.

De aanbevelingen zijn gegroepeerd volgens de twee sporen die in dit hoofdstuk zijn benoemd. Tot slot worden enkele aanbevelingen gedaan met betrekking tot het bredere kader en doelen voor de langere termijn.

Spoor procesgericht

1. Investeer in het beter volgen van de student. In de Schoolwerkt-agenda komt dit onderwerp op verschillende manieren terug, zowel in termen van procesmatige kenmerken als in professioneel handelen ('oprechte interesse voor de jongere'). Er is nog onvoldoende sprake van een goed 'volgsysteem' in de onderzochte mbo-instellingen: dossiers, registraties, formulieren zijn lang niet altijd volledig en kwalitatief in orde. Registraties zijn nog onvoldoende ontsloten om als volginstrument ingezet te kunnen worden. Professionals gaan nog erg verschillend om met beschikbare informatie, of maken daarvan weinig gebruik. Ontwikkel een goed volgsysteem dat begeleiders ondersteunt, dat helpt om dreigende problemen te signaleren en dat beleidsinformatie kan genereren. Zorg voor maximale gebruiksvriendelijkheid, maar investeer ook in professionalisering op dit punt.
2. Heroverweeg de inzet van de verlengde intake als instrument voor studenten met een bijzonder profiel. Nu is de meerwaarde van de verlengde intake, hoewel verschillend per instelling, over het geheel genomen beperkt. Het instrument kan zeer nuttig zijn, maar alleen als duidelijk bepaald is voor welke situaties en met welk doel de verlengde intake ingezet wordt. Bij de heroverweging past ook het opnieuw kijken naar de situatie van jongeren die niet starten, waaronder veel zij-instromers en bestaande VSV-ers. De heroverweging van de verlengde intake hangt nauw samen met de visie op het toelatingsbeleid, de (warme) overdracht met het VO en de intake in het algemeen. Het punt van de overdracht en overgangen is specifiek benoemd als doel in de Schoolwerkt-agenda. Daarmee wordt onderstreept dat voor het inrichten van de (verlengde) intake niet alleen het mbo aan zet is, maar ook betrokkenheid van het VO en op punten de gemeenten vereist is.
3. Verbeter de werking en inzet van de tweedelijnsondersteuning. In het rapport wordt geconcludeerd dat de tweede lijn al ver is doorontwikkeld en een hoog rendement kent, maar dat geldt zeker niet voor alle instellingen op dezelfde wijze en binnen instellingen niet voor alle onderdelen. In de instellingsrapportages worden daarvoor aanknopingspunten geboden. Dit geldt ook voor Plus MBO dat naar kwaliteit en omvang nu verschillend door instelling wordt opgepakt.
4. Heroverweeg de doelen en benadering van de verzuimaanpak. In de rapportage is aangegeven dat de verzuimaanpak (registratie, opvolging, melding) geleidelijk verbetert. Tegelijkertijd moet worden geconstateerd dat de omvang van het ongeoorloofd verzuim zeer groot is. Ruwweg een kwart van de jongeren in het mbo heeft een of

meer DUO-meldingen gehad. Met een reactieve, repressieve aanpak alleen is dat tij niet te keren. Daarvoor ontbreekt de menskracht. Nagedacht zou moeten worden over een intensivering van de preventieve aanpak, bijvoorbeeld in de onderwijsprogrammering, roostering, begeleiding, voorlichting. Beleidsmaatregelen in het kader van de wet Doelmatige Leerwegen zetten in op intensivering van het onderwijs en meer uitdagend onderwijs. Daarbij kan aansluiting worden gezocht.

Bestrijding van verzuim is een doel op zich. Jongeren hebben recht op onderwijs en school en jongere samen hebben een plicht om te zorgen dat het onderwijs gevolgd wordt. De verzuimaanpak kan daarnaast ook te dienste staan van de ondersteuning omdat het een instrument voor vroegsignalering kan zijn. Deze tweede lijn is eveneens relevant en zou ook verder geconcretiseerd moeten worden.

Spoor individugericht

5. Ontwikkelen ondersteuningsvormen die meer gericht zijn op meervoudige problematiek. Traditioneel kent de ondersteuning van studenten in het mbo een zekere mate van specialisering. Verschillende disciplines richten zich op verschillende ondersteuningsvragen. Het onderzoek laat zien dat de extra ondersteuning steeds meer te maken krijgen met zogenaamde overbelasten: jongeren met meervoudige, complexe problematiek. Vaak gaat het zowel om schoolgerelateerde als persoonlijke problemen. Het Jeugdteam en de intensieve begeleiding in het kader van Plus MBO zijn, hoewel verschillend, beide voorbeelden van een benadering waarin de jongere centraal staat en de ondersteuning rondom en met de persoon wordt ingericht. Deze aanpakken bieden aanknopingspunten voor een meer integrale benadering. Tevens laten de twee voorbeelden zien dat verschillende aanpakken voor verschillende situaties kunnen worden ingezet. Dat biedt aanknopingspunten voor de vraag hoe intensieve, relatief kostbare ondersteuningsvormen opgeschaald kunnen worden, zodat meer studenten kunnen worden geholpen.

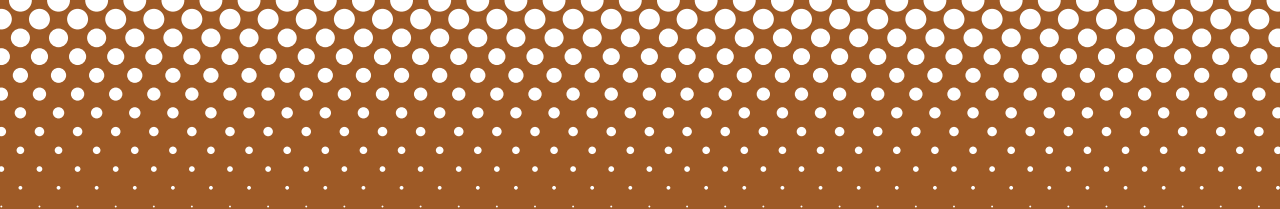
In de Schoolwerkt-agenda is het bieden van passende ondersteuning ('steun op maat') is belangrijk aandachtspunt. Hieronder komt dit punt nogmaals aan de orde.

6. Investeer (nog meer) in het niet loslaten van kwetsbare jongeren. De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan overdracht en overgangen. Er is veel vooruitgang geboekt. Tegelijkertijd blijkt dat de doorlopende zorg voor de kwetsbare jongere nog vaak niet goed verloopt. Dat geldt zowel binnen de mbo-instellingen, als tussen de mbo-instellingen en aanpalende instantie en onderwijsinstellingen. In Utrecht wordt de beweging gemaakt van een meer procesmatige benadering (structuren, afspraken, systemen) naar een meer 'activistische' benadering (contacten tussen professionals, aanjaagfuncties). Die beweging kan de procesafspraken aanzienlijk versterken. Aanbeveling is om daar nog meer op in te zetten.
7. Ontwikkelen een gezamenlijke benadering voor situaties waarin het toch misgaat in de schoolloopbaan. Niet alle jongeren zijn te behouden voor het onderwijs. Niet alle VSV-ers kunnen worden teruggeleid naar school. Voor deze jongeren zijn zinvolle en zingevende alternatieven nodig. Combinaties van leren, werken en ondersteuning. Dat

geldt voor verschillende leeftijden, opleidingsniveaus en problematieken. De nieuwe wettelijke en beleidskaders plaatsen de gemeente in positie om hierin het voortouw te nemen, samen met het onderwijs en hulpaanbieders.

Kaders en doelen

8. Werk aan een vernieuwd gezamenlijk kader voor de aanpak van voortijdig schoolverlaten. In de Schoolwerkt-agenda is vermindering van het aantal VSV-ers expliciet als doelstelling opgenomen. Zoals betoogd in de vorige paragraaf komt de bestrijding van VSV steeds meer in het teken van kwaliteit en rendement te staan. Het onderwijs is daarin primair zelf verantwoordelijk. Dat impliceert een kleinere rol voor de overheid, dat wil zeggen de gemeente, die verder op afstand zal komen te staan. Dit in tegenstelling tot de vragen rondom kwetsbare jongeren waar juist meer gemeentelijke betrokkenheid zal ontstaan. Hoe verhouden de nieuwe verantwoordelijkheden zich tot elkaar? Hoe verhoudt het 'rendementsdenken' zich tot doelstellingen rondom toegankelijkheid en passend onderwijs? Hoe zit de rol van de gemeente er in de toekomst uit (RMC, VSV, Participatiewet, Jeugdhulp enz.)?
9. Werk binnen het mbo aan samenhang en verbinding tussen verschillende, elkaar rakende vernieuwingen. Binnen het mbo gaat het om Passend Onderwijs, Doelmatige Leerwegen, overige maatregelen uit Focus op Vakmanschap, Kwaliteitsafspraken en verschillende reeds bestaande beleidlijnen zoals de VSV-aanpak, LOB en verzuimaanpak. Mbo-instellingen gaan daar verschillend mee om, maar gemeenschappelijk is dat men op zoek moet naar de overlap en synergie in deze ontwikkelingen. Dat is te meer belangrijk omdat de ontwikkelingen niet altijd dezelfde kant op wijzen (vgl. rendement/kwaliteit en passend onderwijs).
10. Zet in op ontwikkeling van onderwijs/werk-routes onder het startkwalificatieniveau. Het vinden van passende stage- en werkplekken voor jongeren is een gezamenlijk doel van partijen in de regio (zie Schoolwerkt-agenda). Jarenlang was de startkwalificatie het ijkpunt, maar soms ook het struikelblok voor de onderwijsloopbaan van jongeren. De beleidsontwikkelingen bieden nu, meer dan ooit, de ruimte om routes naar werk in te richten voor jongeren zonder een startkwalificatie. Dat geldt overigens niet alleen voor doelgroepen in het VSO, praktijkonderwijs of entree-opleiding, maar ook voor uitvallers van het vmbo en mbo 2-4. Ook voor jongeren uit deze onderwijssoorten is het noodzakelijk om aan alternatieve routes te werken (zie ook aanbeveling 7).

Dit rapport bevat de uitkomsten van het onderzoek bij vijf mbo-instellingen in de regio Utrecht naar de VSV-aanpak en de effecten daarvan. Het onderzoek richt zich op het schooljaar 2013-2014 en is uitgevoerd in het kader van de Regiomonitor VSV Utrecht.

Voortijdig schoolverlaten blijft een belangrijk agendapunt bij de vijf Utrechtse mbo-instellingen. De cijfers laten een verdere daling van het aantal VSV-ers zien. Er ontwikkelt zich een aanpak in twee sporen. Het ene spoor is gericht op verbetering van processen in en rond het primaire onderwijsproces: intake, verzuimbeleid, studieloopbaanbegeleiding. Het lijkt erop dat de investeringen in begeleiding, intake en LOB hun vruchten afwerpen. Het andere spoor richt zich op jongeren met een verhoogd risico op uitval, de kwetsbare jongeren. De mbo-instellingen moeten grote inspanningen doen om jongeren met meervoudige, complexe problematiek te ondersteunen en te behoeden voor uitval. Zichtbaar is een sterk toegenomen inzet van Plus MBO, signalen van verzwarende van de deelnemerspopulatie in de tweede lijn en een groot aantal ondersteuningstrajecten gericht op psychosociale problematiek.

Deze twee sporen krijgen in de bredere beleidsontwikkelingen in het mbo (Passend Onderwijs, Focus op Vakmanschap) een andere betekenis. Het rapport werpt een blik vooruit op de veranderingen in de aanpak van voortijdig schoolverlaten in de komende jaren.

De Regiomonitor VSV Utrecht heeft tot doel om beleid en maatregelen ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten te monitoren en te evalueren. In de monitor worden jongeren in de provincie Utrecht gevolgd in hun schoolloopbaan. De Regiomonitor is ontwikkeld met financiële steun van de gemeente Utrecht en is ook eigendom van de gemeente Utrecht.

De Regiomonitor wordt uitgevoerd door het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA) te Nijmegen.

